

Cinc textos de Miquel Santaló

Eduquem a la mujer

A mí me asombra, al leer la historia de la Humanidad, no encontrar en ella, por lo que se refiere a los tiempos antiguos y aun en lo que se relaciona con la edad Media, una orientación definida con miras a la educación especial de la mujer. Sólo en los tiempos modernos, a partir principalmente de la segunda mitad del siglo XIX, se habla como punto esencial pedagógico de la enseñanza de la mujer.

Y aun en esa época ha tenido que ser la mujer misma quien diera empuje visible en pro de una reforma tan necesaria.

Han tenido que pasar, pues, muchos siglos para dar en la llave de un asunto de tanto interés social. No parece sino que los hombres nos esforzamos en que la Humanidad perdure en la infancia, porque pensar que la obra de la cultura puede hacerse sin la cooperación de la mujer ilustrada es andar a tientas en la resolución del problema del bienestar de los pueblos.

Evidentemente, la mujer posee la llave de la educación de los niños, que es como decir de la de los hombres. Nótese bien que digo educación, y por ella entiendo no tan sólo lo que comúnmente suele de ella decirse en las obras pedagógicas, sino algo más trascendental, cual es la iniciación de los ideales progresivos del hombre.

Un niño o niña aleccionado por una madre educada y culta, con alto sentido moral, no cabe dudar que será con el tiempo un buen ciudadano, laborioso y digno. Ni la escuela del colegio público o privado, ni la escuela de la calle, ni la escuela del taller, ni la escuela de club alguno, ni la lectura tendenciosa, ni el espectáculo público, obstruirá jamás la obra de la madre; que tanto es su influjo. Y si esto es así y si los niños son luego los gobernantes que deben patentizar con sus actos el avance del bienestar general, y si las niñas serán las madres que deberán continuar y mejorar la sociedad humana, infiérese de ahí la influencia decisiva de la educación femenina en cuanto al engrandecimiento de las naciones.

Una raza, un pueblo, en que la mujer viva sujeta a raquitismo de espíritu; una raza en que la mujer viva bajo el peso de preocupaciones insólitas, un pueblo con mujeres estultas, cerradas a todo avance, es primero un pueblo decadente y acaba por ser un pueblo esclavo. No hay remedio. Es necesario, pues, con necesidad absoluta, incorporar a la educación del hombre, la de su compañera la mujer.

Ésta ha sido durante siglos una luz cerrada en un globo de paredes opacas que han impedido ver su hermosura y su poder, y hay que hacer diáfano el contenido, aunque para ello sea preciso un esfuerzo de la mujer misma, auxiliada con el incesante batallar del hombre.

¡Eduquem a la mujer!

El Magisterio Gerundense, 20-VI-1909.

Llibertat dels pobles. Nacionalisme i internacionalisme

El problema nacionalista, dèiem en una conferència donada a l'Institut d'aquesta ciutat el maig de 1919, és un problema de llibertat. Tant de bo arribi aviat la solució per a tots els homes i per a tots els pobles, garantint la seguretat de realitzar cada u sa vida pròpia, guanyant així amb intensitat i puresa i plenitud la vida de la humanitat!

L'home, cada home, té una substantivitat pròpia, específica, d'on s'origi-

Miquel Santaló en una sanguina del pintor Josep Aguilera.

nen els drets o les llibertats individuals; cada poble la té també com a resultat de l'ambient físic que l'envolta i de l'acció a través del temps, engendradors de sentiments peculiars i una voluntat definida, que és fonament de les llibertats nacionals.

Ara, que per damunt lo específic individual i lo específic nacional hi ha quelcom comú a tots, homes i pobles, tampoc no pot dubtar-se'n i ja fa alguns segles és universalment reconegut. Aquest és l'origen de la tendència internacionalista, quines conquestes palesen ja no la possibilitat, sinó el fet mateix de necessitats comuns humanes i de fins comuns: internacionals són les grans vies de comunicació; de domini internacional el fruit de les recerques científiques; s'ha constituït la Societat de Nacions; existeix una Internacional obrera; hi ha una llengua internacional; els dolors de la guerra transcendiren del front i dels pobles a qui afectaven directament...

Tan real és lo individual com lo nacional, com lo internacional. Per què, doncs, s'ha presentat manta vegades en oposició la doctrina nacionalista, del cada dia més gran i més fort corrent internacionalista del món? Ésser nacionalista, s'és dit, és aspirar al restabliment de fronteres a bonhora esborrades, perquè eren contràries a l'expansió del sentiment de germanor universal, que és la millor prova del progrés moral dels homes; ésser nacionalista, significa un retrocés. I no és això.

És cert que l'internacionalisme senyala el camí de l'avenir. Però observi's que la mateixa paraula "internacionalisme" pressuposa l'existència i el reconeixement de "nacions", d'unitats polítiques amb característiques pròpies. Internacionalisme no equival ni a fusió ni a confusió, que seria negació de realitats vives. Internacionalisme equival a l'establiment d'aquells vincles, d'aquelles relacions derivades de lo comú entre els homes, amb independència dels conceptes de raça, de llengua i d'història, formant una suprema unitat, salvant emperò i respectant la varietat natural admirable i necessària perquè el món siga totalment viscut. A un català, ben català i ben home, les notes de la sardana el commouen a l'ensem que les de la Internacional.

Sols així concebim i volem l'internacionalisme. Altra cosa seria dominació, submissió, imposició d'un règim d'uniformitat antinatural; seria imperialisme.

Som internacionalistes. I som nacionalistes, perquè és dret natural dels pobles regir-se a si mateixos en allò que és nacional. És pel nacionalisme que s'arribarà a l'harmonia internacional perdurable, a assolir l'estat de solidaritat i germanor universal.

Recordem i subscriuim, per tant, la clara afirmació que l'il.lustre compatriota En Salvador Albert féu en el Parlament, l'any 1918, en nom de les minories republicana i socialista: "Som autonomistes, digué, no perquè som catalans, sinó perquè som liberals"; ço és perquè aimem i volem la llibertat per atot subjecte capaç d'ella.

I és aquest l'esperit de la doctrina d'En Pi i Margall, i a aquesta doctrina ajusta anys ha la seva actuació el republicanisme espanyol, siguent dates memorables les de 1914, 1917, 1918 i 1920. En ella ens apoiàvem també nosaltres per a dir en el número 6.459 de *El Autonomista*: "En pocs anys Catalunya ha donat proves evidents de lo arrelat, estès i definit el seu sentiment nacionalista. És ben manifesta la seva voluntat. Enfront de l'esperit centralista de l'Espanya decadent, representada pels governs d'avui, s'alça l'esperit de Catalunya gelós de les llibertats reconquerides i amb l'afany de tornar a dirigir el seu destí a l'impuls de la seva naturalesa".

I ho aconseguirà, com altres pobles, perquè és just que així siga. Per l'obra nacionalista i internacionalista, d'alliberació i harmonització, tota la nostra voluntat.

El Autonomista, 17-XI-1920.

El paisatge del Gironès

El paisatge gironí, obra de la Natura i de l'Home, amb íntima i pregona cooperació, és bell i variat, feréstec i suau, ubèrrim i auster, amb un pla deliciós, altes muntanyes i frondoses valls amarades per nombroses fonts i torrents i

rius; resultat de la correlació de les forces remotes gegantines forjadors dels ciments de la comarca i de l'acció dels éssers que s'hi mouen, té en tots els ordres la condició dels paisatges muntanyencs: la varietat. És, com a tot arreu, *conseqüència de l'obra permanent dels agents físics, influint-se reciprocament i actuant sobre lo humà segellant el poble amb un temperament i uns gèneres de vida diferencials, i conseqüència també de l'acció i reacció humanes, lluitant per acomodar-s'hi i dominar aquells agents.*

Dins del marc que, rodejant la comarca, dibuixen els alzinars i les suredes de fulles permanents, amb la successió de les estacions hom hi sent anyalment, amb emoció religiosa, la sensació definida de tot un cicle vital de començ i de fi, a través d'una continuïtat infinita. La primavera, infantívola, riallera i fecunda, és anunciada per tota una gamma de colors purs que despunten primer damunt del sòl rogenc de l'arrasserada i soleiada vall de Sant Daniel, sembrada llavors de fenc i de rabes que floreixen vermell i groc, contrastant amb els verds de tota mena dels sembrats i la brotada de les herbes *margeneres*. *Contràriament, la grisor del fullam dels plàtanos gegantins de la Devesa, parla de l'agonia tardorenca, com el de les arbredes de les vores dels rius —després ben nues—, i en els boscos la grogor i el tremoleig en les fulles dels claps de castanyers i de roures. Quelcom d'aquestes significacions tenen també les llegendes i les cançons populars de la comarca.*

Situats en el turó de la torre d'Anfós XII, darrera Girona, es copsa d'una mirada l'encontrada tota entera, que ofereix un panorama esplèndid, voltat de muntanyes, *menys a migdia, i humanitzat arreu pers santuaris, masies i pobles, i una xarxa de camins, carreteres i canals, reiclòs, però, en un petit horitzó que ha fet també quelcom reiclòs l'esperit de la gent.* Aquesta configuració ha intervingut en la plasmació del secular sentiment d'independència gironí i a mantenir més viva la tradició que no pas "la potència de renovació per la qual els pobles es fecunden a si mateixos", com diu En Gabriel Alomar, dificultant l'entrada i aclimatació d'innovacions, encara que tot plegat amb una vaguetat que desdibuixa quelcom el caràcter de la comarca, com un dia de calitxa els perfils de les muntanyes. Hom distingeix aviat un olotí i un empordanès; a un gironí, pas tan de pressa.

A la vall de Sant Daniel, Miquel Santaló hi va contemplar tot el cicle vital, de començ i de fi, a través d'una continuïtat infinita.

Per l'estudi de Catalunya. Assaig monogràfic: el Gironès. Girona, 1923, ps. 112-114.

L'Estatut al Parlament. Manuel Azaña

Què portarà de diví en les seves entranyes, què hi haurà de demoníac, de transcendental per a la vida de la jove i fecunda República espanyola en l'ànima de l'Estatut? Quina força expansiva hi ha en aquesta plasmació generosa de la voluntat de Catalunya, capaç d'atraure i de fer vibrar els cors, de tenir en tensió les voluntats i esquerpes les intel·ligències del legislador, de la premsa i de l'opinió?

Ni les jornades inicials del Parlament de la República, ni aquelles en les quals es debaten qüestions cabdals d'ordre teòric, d'ordre públic o de caire sentimental, ni en les altres en què s'esperaven aconeixements catastròfics o intervencions taumatúrgiques durant la forja de la Constitució, no van tenir mai l'emoció profunda que tenen ara les sessions dels dijous i divendres en discutir-se l'Estatut de Catalunya.

L'Estatut camina al Parlament, acompanyat del Projecte de Bases de reforma agrària, l'obra bàsica de les reformes socials anunciades com immediates de la República, que havia d'ésser el guió per a marcar tendències diferencials entre els grups republicans de la Cambra. I la Llei agrària, fins avui, *avança entre monòlegs erudits mentre l'Estatut camina ardidament amb un seguici de meditacions, de passions, d'experiències i esperances.* Encara és un triomf de l'esperit.

Han sortit a la palestra, per a enfrontar-se amb l'Estatut, la filosofia d'Ortega i Gasset; la juridicitat convencional de Sánchez Román; el dogmatisme de Maura; el cast federalisme de Franchy; la terquedat de Xirau; l'humanisme

català de Companys; el confusionisme d'Abadal; el nacionalisme de Nicolau; el parlamentarisme d'Hurtado; la dialèctica humorista d'Ossorio i el cerebrallisme del cap del Govern, el formidable estadista Manuel Azaña, que vol una política pel sistema instaurat per la voluntat del poble.

D'aquest combat ple d'emoció els horitzons de l'Estatut s'eixamplen i es profunditzen. El germe d'una vida nova per la República s'hi obria a tot arreu. Hi ha el ferment per a neutralitzar tot l'eixorquisme de les dinasties forasteres i el ferment per a produir una gemanívola col.laboració entre tots els pobles ibèrics sots la bandera tricolor; per a refondre les diversitats peninsulars en una unitat moral mil vegades superior a l'uniformisme vexant dels Àustries i dels Borbons. Tot això s'apunta en el text de l'Estatut i s'havia de subratllar en la discussió. Però no n'hi havia prou per anul.lar prejudicis seculars, falsos patriotismes i egoismes desenfrenats. Era precisa una síntesi diàfana del pretèrit, del present i del futur possible d'Espanya. Calia un verb al servei d'una interpretació genial de la vertadera realitat hispànica, per a il.luminar les idees de la gent de bona fe i ofegar la veu de tots els despit. Aquesta ha estat l'obra del polític de la República que reuneix, amb la més meravellosa ponderació, una intel.ligència creadora, una voluntat decidida i una sensibilitat per a copsar totes les iniciatives sanitàries per a l'engrandiment de la República.

Manuel Azaña, des del cap del banc blau, en la sessió memorable al Parlament d'Espanya en la vesprada del dia 27, poant arguments en les capes fondes de la Història, va posar els fonaments d'una nova Espanya gloriosa que tindrà com a clau de volta l'Estatut de Catalunya.

El Autonomista, 30-V-1932.

La Festa del Primer de Maig. Sempre un pas més!

No plau d'evocar, a l'ombra de la bandera de la República retrobada, els orígens tràgics de la Festa del Treball, ni els episodis cruentos que té registrats la Història. Tots ells han tingut la fecunditat del dolor per infantar, un any darrera l'altre, una nova guspira d'esperança alliberadora. Sempre un pas més! Veiem, avui, en una mirada retrospectiva, la imatge de l'autorització dels homes com l'obra més meravellosa de superació de totes les baixes passions. És el triomf de la il.lusió, de la fantasia i del pensament selecte, en estats col.llectius de generosa perfecció per damunt de l'egoisme, del privilegi, de la vanitat i de l'ambició eixorca. Sempre un pas més!

Enrera d'aquesta marxa triomfal hi queden els impotents per alçar-se damunt de la matèria. Caminem arrossegats pels moviments d'avantguarda amb la maledicció als llavis i un sentiment rancorós incontinent de venjança al fons del cor. Vegeu el contrast de la cabellera llançada al vent i el somris als llavis de les multituds ardides i la baba dels enyoradissos de l'esclavatge o d'un feudalisme vençut: en uns hi traspua la sang roja d'una circulació vital i en altres el color estrany d'una bilis rabiosa que repugna. Sempre un pas més!

Sempre un pas més, empesos per la intuïció del bell i del just, per un contagi emotiu de bondat o per una convicció filla de l'estudi o de la meditació repetida. És millor, evidentment, que l'acció sigui regida pel pensament, però el pitjor seria que contra tota llei natural hi hagués una paràlisi en el dinamisme universal. Demà, diada del suprem simbolisme, emmudiran l'enclusa, la pala i la serra. Les multituds sortiran al camp per a respirar a ple pulmó l'aire de tots, per a sentir el bes del sol de tots, per a trepitjar la terra que encara no és de tots, i qui sap en aquest ambient i en aquest clima, a través de la llum del primer dia de maig del 1936, quina nova estrella del futur hi brillarà.

Sempre un pas més, i arribarà de pressa, amb una consciència individual i col.llectiva cultivada, delicadament sensible i fortament comprensiva, a un estat social lliure de tota misèria econòmica i moral, on la vida excelsa de l'esperit sigui l'exaltació del sentit específicament humà.

L'Autonomista, 30-IV-1936.

